

Recenzija knjige Hotena nevednost

(TOMAŽ GRUŠOVNIK, Slovenska matica, 2020, 275 strani)

Knjiga *Hotena nevednost* doktorja Tomaža Grušovnika, ki je konec leta 2020 izšla pri Slovenski matici, je izjemno aktualno filozofsko delo, ki v dobi vsesplošne razširjenosti raznolikih občil, brezmejnega dostopa do informacij in razbohote ne vednosti v ospredje našega zanimanja prinaša večplasten fenomen izogibanja resnici.

Avtor nam že v uvodnem poglavju predstavi ves domet vprašanja, ki nastopa pod naslovno sintagmo: gre za eksistenčialno nevednost, ki bi jo lahko upravičeno dojeli kot značilno držo sodobnika vpričo perečih svetovnonazorskih problemov in zagat. Vednost je namreč v veliki meri napoti uživanju in brezskrbni eksistenci, zavezuje k dejanju in odgovornosti. Nevednost tako nastopa kot refleks, ki se sproži ob slutnji vsakega dejstva, ki bi

utegnil od nas zahtevati odgovornost. Nevednost, za katero se v svoji analizi zanima avtor, pa ni v nedvoumno jasnem konsekventnem razmerju z vednostjo. Nevednost namreč ni potencial, ki se aktualizira v vednosti, pač pa je odnos med njima precej bolj zapleten in večplasten. Nevednost iz knjige tako ni nujno časovno predhodna vednosti, pogostejše je ravno obratno. Dejstvo, da si nekaj želimo nevedeti, pomeni, da moramo to že vnaprej anticipirati in torej vsaj slutiti. V tem oziru je hotena nevednost v prvi vrsti etičen problem, saj vodi v eleganten izogib etičnim precepom, in je torej po svoji naravi neetična (je torej nevednost, ki ne odvezuje krivde). Primeri za takšno izogibanje se pravzaprav ponujajo kar sami in predstavljajo ključna navzkrižja sodobne etične eksistence, segajo od nehumanih

delovnih razmer v manj razvitih državah, ki botrujejo k vedno bolj dostopnim blagovnim artiklom na razvitem Zahodu, totalnega spregleda trpljenja živalskih bitij v prehrabni industriji in vse do zanikanja okolijskih vplivov, ki jih prinaša človekovo vedenje idr.

Knjigo bi torej zlahka umestili na področje etike, saj z njo avtor prične in konča, kljub temu pa ne vztraja zgolj na etiški, morda najočitnejši ravni tega problema. V želji ponuditi celovito analizo spoznavnoteoretske vloge, ki jo igra hotena nevednost, se poda v zgodovino filozofske misli. Prvo veliko poglavje je v ta namen zasnovano kot zgodovinsko-filozofska analiza fenomena hotene nevednosti. V njem se razkrije, da se ta fenomen pod različnimi vidiki in imeni nahaja v samem jedru zanimanja filozofije – ta je namreč strukturirana kot resnicoljubnost, vsakršna želja po nevednosti pa nastopa kot njena negacija. Avtor v tem segmentu izkaže izredno poznavanje filozofske tradicije in zelo podrobno branje filozofskih kla-

sikov. Če sledimo njegovemu branju, bi lahko rekli, da vsakega filozofa v bistvenem zaznamuje prav odziv na vprašanje odnosa do vednosti in preprek, ki ga negirajo. Zato je več kot dobrodošlo, da knjiga ponuja analizo celovite verige odzivov, ki segajo od začetkov filozofske discipline v grških mestnih državah pa do krščanskega srednjega veka in novoveških avtorjev. V tem oziru knjiga predstavlja dober pregled zgodovine filozofije (ki ne zane-marja niti relevantnih elementov neevropskih filozofskih in religijskih misli).

Avtor pa zgodovinskokritični razmislek nadgradi v sledečem poglavju, kjer ponudi psihološke in kognitivnoznanstvene pristope k fenomenu. V tem poglavju obravnava konkretne različice hotene nevednosti in zlasti mehanizme, ki subjektu omogočajo samozaščitno nevednost. K bistvu hotene nevednosti namreč sodi, da je njena hotenost na nek način zakrinkana. Zato je več kot smotno, da v tem poglavju avtor vpeljuje tudi sodobna dognanja

s področja psihologije. Tako so nam predstavljene nekatere sodobne vedenjske teorije, ki pri nas še niso bile interpretirane, njihova miselna nadgradnja, ki jo prinaša knjiga, pa predstavlja dobrodošel prispevek tudi k mednarodnim razpravam s tega področja. Delo zaključuje tretji večji sklop, ki se znova vrača k etiki hotene nevednosti, njenim pogojem in mejam. Tu morda najdemo ključne poudarke knjige, kjer se avtor spretno navezuje na svoje poprejšnje raziskovalno delo s področja okolijske etike in etike živali ter ga v marsičem nadgrajuje. Knjiga tako ponuja dodelan pristop h ključnim vprašanjem filozofske etike.

Pristop, ki ga prinaša *Hotena nevednost*, ima seveda določene omejitve in pomanjkljivosti. V veliki meri se izogiba vprašanjem po statusu resnice in njeni vrednosti, vprašanjem, kaj je resnica, kako se nam daje ter če je sploh dosegljiva. Resnica, kot je postulirana v *Hoteni nevednosti*, mestoma deluje preveč neprobлемatično, skoraj nedvoumno

jasno in tako dosegljivo. Toda v resnici se prav lahko nahaja neresnica in obratno, tako lahko pravzaprav obstajata hkrati. V tem kontekstu so seveda v veliki meri zanemarjeni postmoderni filozofski uvidi, ki opozarjajo ravno na težave z resnico kot prezenco, dojemljivo in posedljivo. V tem oziru je pravzaprav lahko tudi hotena vednost dojeta kot precej problematična, želi namreč posedovati neposedljivo, s tem pa hromi življenje samo.

Temu drobnemu zadržku navkljub pa moramo poudariti, da knjiga *Hotena nevednost* v slovenski intelektualni prostor prinaša sodobno filozofsko misel, ki na inovativen način premišlja starodavna vprašanja in ponuja nove inovativne odgovore nanje. Seveda pa ne prinaša zadnje besede glede analiziranega občečloveškega mehanizma (če je kaj takšnega sploh mogoče), avtor se namreč vselej trudi svojim argumentom poiskati prepričljive protiargumente, ki osrednjo temo držijo odprto in zanimivo. Kot takšno je dotično delo odlič-

na izhodiščna točka za prihajajoče razprave. Hkrati s tem pa delo s svojim koherentnim filozofskim pristopom in poglobljenostjo osnovne teze predstavlja izjemen prispevek k slovenski humanistični stroki. V slovensko akademsko okolje vpeljuje določeno znanstveno senzibilnost, ki predstavlja obogatitev domače filozofske produkcije, v zavze-manju za izgradnjo slovenske terminologije pa uvaja marsikateri nov izraz. Knjiga je v svojem spoju raznolikih pristopov k zanimivi osrednji temi inovativno znanstveno delo, napisana je na visokem filozofskem nivoju, hkrati pa s temo, ki bo zanimala širokemu krogu bralcev, in razumljivo argumentacijo predstavlja privlačno vstopno točko v filozofsko znanstveno misel.

LUKA TREBEŽNIK